

603. 604. 605

ΑΡΙΘ. ΚΑΤΑΛ.

603.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΗΜΟΥ ΛΑΡΙΣΗΣ

Περὶ Ἰδιουσίας.

— τέρ-ξίμον.

Πίναξ Κέβητος

— (ῥεπιπυλίδου).

Κλεάνδρου ὕμνος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας
"Κωνσταντίνος Κούμης"

ΠΕΡΙ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισσας
"Κωνσταντίνος Κούμας"

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
Αθήνα, 1997

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας
"Κωνσταντίνος Κούμας"

ΠΕΡΙ
ΙΔΙΟΡΤΗΣΙΑΣ

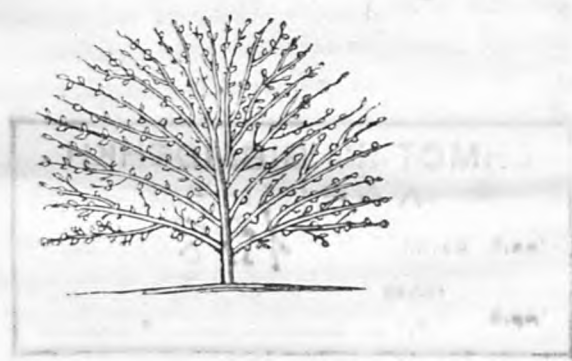
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΝΕΩΤΑΤΟΝ

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ Α. ΤΙΕΡ,

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝ

ΥΠΟ

Ε. Α. ΣΙΜΟΥ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Φ. ΚΑΡΑΜΠΙΝΟΥ ΚΑΙ Κ. ΒΑΦΛ.

1848

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας
"Κωνσταντίνος Κούμας"

1930

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΣΥΣΤΡΑΦΕΙΑ ΠΡΩΤΑΤΟΥ

ΤΟΥ ΕΠΙΜΟΥ Δ. ΠΕΤ

"Όσα τῶν ἀντιτύπων δὲν φέρουν τὴν ἐξῆς ὑπογραφήν
ὕποκεινται εἰς τὰς καταδιώξεις τοῦ νόμου.

Κωνσταντίνος Κούμας

ΛΑΡΙΣΣΗΣ

ΤΑΧΥΔ. ΚΑΡΔΙΝΟΥ ΚΑΙ Ε. ΠΑΥΣ

1930

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας
"Κωνσταντίνος Κούμας"

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Επειδή ἡ γαλλικὴ κοινωνία ἐφθασε νὰ διαταραχθῆ ἠθικῶς εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε τὰς φυσικωτέρας, τὰς ἐναργεστέρας, τὰς καθολικώτερον παραδεδεγμένας τῶν ιδεῶν, ἄλλοι μὲν τὰς ἀμφισβητοῦν, ἄλλοι δὲ καὶ αὐθαδῶς τὰς ἀρνοῦνται, ἄς μᾶς συγχωρηθῆ νὰ τὰς ἀποδείξωμεν ὡς ἂν εἶχαν ἀποδείξεως ἀνάγκη. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ὀχληρὸν καὶ δύσκολον· διότι τίποτε δὲν εἶναι ὀχληρότερον, τίποτε δυσκολώτερον, παρὰ τὴν ἀπόδειξιν πραγμάτων ἐναργῶν. Τὰ ἐναργῆ πράγματα δεικνύονται, δὲν ἀποδεικνύονται. Ἡ γεωμετρικὴ ἐπιστήμη ἔχει τὰ καλούμενα ἀξιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἅμα φθάσῃ ὁ γεωμέτρης σιωπᾶ, δὲν ἀποδεικνύει πλέον τίποτε, διότι εἶναι αὐταπόδεικτα ὅταν εἰπῆ, παραδείγματός χάριν· *Αἱ παράλληλοι γραμμαὶ ποτὲ δὲν ἐνόησανται, ἢ ὅταν εἰπῆ· Ἐὐθεῖα γραμμὴ εἶναι ἢ βραχυτέρα ἀπόστασις ἐκδὸς πρὸς ἄλλο σημεῖον, παύει πλέον πᾶσα περαιτέρω ἀνάλυσις, πᾶσα περαιτέρω συζήτησις, ἀφίνεται τὸ ἐναργὲς τοῦ πράγματος νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς τὸς νοῦν τοῦ μαθητοῦ, καὶ περιττὸν κρίνει ὁ διδάσκαλος νὰ προσθήσῃ ὅτι· "Αἱ αἰθῶν γραμμαὶ ἐνόησαντο, δὲν θὰ εἶχαν πλέον τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν πρὸς ἀλλήλας, καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἦσαν παράλληλοι, οὔτε ὅτι· "Αἱ ἢ ἀπὸ τοῦ ἐκδὸς εἰς τὸ ἄλλο σημεῖον διαγραφομένη γραμμὴ δὲν ἦτορ ἢ βραχυτέρα μεταξὺ αὐτῶν ἀποστασις, ἢ γραμμὴ αὖτις δὲν θὰ ἦτορ ἀκριβῶς εὐθεῖα. Μὲν ἐν λόγῳ, εἰς τὰ αὐταπόδεικτα πράγματα ὅταν φθάσωμεν, μένομεν καὶ δὲν προχωροῦμεν περαιτέρω.*

Οὕτως ἐγένετο μέχρι τοῦδε καὶ δι' ἠθικὰς τινὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας εἶχαμεν ὡς ἀξιώματα ἀνεπίδεκτα ἀποδείξεως, διότι ἦσαν αὐταπόδεικτοι. Ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται· ἐργαζόμενος, κερδαίνει τὸ ἀντίτιμον τῆς ἐργασίας του· τὸ ἀντίτιμον τοῦτο εἶναι χρήματα· τὰ χρήματα τὰ μεταβάλλει εἰς τροφήν, εἰς ἐνδύματα·

τὰ ἐξοδεύει τέλος πάντων, ἢ, ἂν τοῦ περισσεύσουσιν, τὰ δανειζει καὶ μὲ τὸν τόκον ζῆ· ἢ καὶ τὰ χαρίζει εἰς ἄλλον κατ' ἀρέσκειαν, εἰς τὴν σύζυγόν του, εἰς τὰ τέκνα του, εἰς τοὺς φίλους του. Αὐτὰ ὅλα τὰ ἐνομιζόμενα μέχρι τοῦδε πράγματα ἀπλοῦστατα, νομιμώτατα, ἀναπόφευκτα, ἀνεπίδεκτα ὀλιωδίου καὶ φιλονεικίας καὶ ἀποδείξεως. Καὶ ἰδοὺ σήμερον ἐρχονται ἄνθρωποι καὶ μᾶς λέγουσιν ὅτι εἶναι πράξεις ἀρπαγῆς καὶ τυραννίας· προσπαθοῦν νὰ πείσουν περὶ τούτου τὰ πλήθη, τὰ ὁποῖα συγκινουῦνται, ἐκπλήττονται, πάσχουν καὶ ἐνῶ ἡμεῖς, ἐπαναπαυόμενοι εἰς τὸ αὐταπόδεικτον πολλῶν ἀληθειῶν, ἀφίναμεν τὸν κόσμον νὰ βαδίζει αὐτομάτως, καθὼς ἐδάδιζε καὶ ὅταν μέγας πολιτικός ἀνὴρ ἔλεγεν· Il mondo va da sé, τὸν εὐρίσκομεν ἔτοιμον ν' ἀνατραπῆ ἀπὸ τὴν ὑπόνομον ψευδοῦς ἐπιστήμης· ὅθεν πρέπει, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ χαθῆ ἡ κοινωμία, ν' ἀποδείξωμεν πράγματα, τῶν ὁποίων, διὰ σέβας πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν, ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἔνελαχθῆναι τὴν ἀπόδειξιν. Τύχη ἀγαθὴ λοιπόν! Ἄς ὑπερασπίσωμεν τὴν κοινωμίαν κατ' ἐπικινδύνων αἰρετικῶν ἄς τὴν ὑπερασπίσωμεν διὰ τοῦ ξίφους κατὰ τῶν ἐνόπλιων ἐπιχειρήσεων τῶν μαθητῶν των, διὰ τοῦ λόγου κατὰ τῶν σοφισμάτων των καὶ διὰ τοῦτο, ἄς καταδικάσωμεν τὸν νοῦν μας, τὸν νοῦν τῶν συγχρόνων μας, εἰς ἀπόδειξιν βραδείαν, μεθοδικήν, ἀληθειῶν μέχρι τοῦδε ἀναντιρρήτων.

Ναί, ἄς στηριζόμεν τὰς κλοισυμένους πεποιθήσεις, ἐξογαῶντες τὰς στοιχειωδεστέρας τῶν ἀρχῶν. Ἄς μιμηθῶμεν τοὺς Ὀλλανδοὺς, οἵτινες, ἅμα πληροφορηθῶν ὅτι ζωφίον φθοροποιὸν ἀφανὲς ἐπέπεσεν εἰς τὰ γινώσθ' τῆς χώρας των προχώματα, τρέχουσιν εἰς τὰ προχώματα ταῦτα, καὶ ἐξολοθρεύουσιν τὸ κατατρώγων αὐτὰ ζωφίον. Ναί, ἄς τρέξωμεν εἰς τὰ προχώματα! Δὲν πρόκειται πλέον πῶς νὰ στολίσωμεν τὰ οἰκήματα τῶν οἰκογενειῶν μας· πρόκειται πῶς νὰ προλάβωμεν νὰ μὴ κρημισθοῦν εἰς τὰς ἀβύσσους, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ φέρωμεν τὴν χεῖρα εἰς τῶν αἰτημάτων τούτων τὰ θεμέλια.

Φέρω λοιπόν τὴν χεῖρα εἰς τὰ θεμέλια αὐτὰ τῆς κοινωνίας. Παρακαλῶ τοὺς συγχρόνους μου νὰ μὲ βοηθήσουν μὲ τὴν ὑπομονὴν των, νὰ μὲ ὑποστηρίζουν μὲ τὴν προσοχὴν των, εἰς τὴν ὀκληρὰν καὶ ἐπίπονον ἀπόδειξιν, τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνω, ὄχι τόσον δι' ἐμὲ, ὅσον δι' αὐτούς· καθότι ἐγώ, φθάσας ἤδη ἀπὸ τὴν νεότητά εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν, καὶ ἀπ' αὐτὴν εἰς τὴν ἡλικίαν μου ταύτην ἣτις μετ' ὀλίγα ἀκόμη ἔτη θὰ λέγεται γῆρας, γενόμενος μάρτυς πολλῶν πολιτικῶν μεταβολῶν, ἰδὼν πολλῶν θεσμῶν καὶ πολλῶν χαρακτήρων ἀποτυχίας, μὴ περιμένων τίποτε, μὴ ἐπιθυμῶν τίποτε ἀπὸ κἀμμίαν τῆς γῆς ἐξουσίας, μὴ ζητῶν ἄλλο τι ἀπὸ τὴν θεῖαν Πρόνοιαν, εἰμὴ ν' ἀποθάνω ἐντίμως ἂν ἔχω ν' ἀποθάνω, ἢ νὰ ζήσω ἀπολαμβάνων ὑπόληψιν τινα ἂν ἔχω νὰ ζήσω, δὲν ἐργάζομαι πρὸς τὸ συμφέρον μου, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κινδυνευούσης κοινωνίας· καὶ ἂν, εἰς ὅσα πράττω καὶ λέγω καὶ γράφω, ὑπαχωρῶ εἰς αἴσθημα προσωπικόν, τὸ αἶσθημα τοῦτο (τὸ ὁμολογῶ) εἶναι ἡ βαθεῖα ἀγανάκτησις τὴν ὁποίαν εἰς ἐμὲ προξενοῦν δόγματα τέκνα τῆς ἀμαθείας, τῆς ὑπερφανείας καὶ τῆς κακῆς φιλοδοξίας, τῆς φιλοδοξίας ἐκαίνας ἣτις ἐπιθυμῶ νὰ ὑψωθῇ κρημνίζουσα, ἀντὶ νὰ ὑψωθῇ οἰκοδομοῦσα. Ἐπικαλοῦμαι λοιπόν τὴν ὑπομονὴν των συγχρόνων μου· θὰ πασχίσω νὰ ἦμαι σαφὴς, βραχυλόγος, ὀριστικός, ἀποδεικνύων εἰς αὐτοὺς ὅσα ποτὲ δὲν ἐνόμιζαν ὅτι εἶχαν ἀνάγκην ἀποδείξεως· ὅτι δηλαδή ὅσα ἀπέκτησαν χθὲς εἶναι ἐδικὰ των, καθυστερῶ ἐδικὰ των, καὶ ἠμποροῦν μὲ αὐτὰ ἢ νὰ ζήσουν αὐτοὶ ἢ νὰ θρέψουν τὰ τέκνα των. Ἰδοὺ ποῦ κατηντήσαμεν ἰδοὺ ποῦ μᾶς ἔφεραν αἱ ψευδοφιλόσοφοι, συμμαχῆσαντες μὲ τὸν ἀποπλανηθέντα ὄχλον.

Τὸ σύνολον τοῦ συγγράμματος τούτου εἶχα συλλάβει καὶ σχεδιάσει πρὸ τριῶν ἐτῶν. Μὲ τύπτει τὸ συνειδὸς ὅτι δὲν τὸ ἐδημοσίευσα ἔκτοτε, πρὸ τοῦ νὰ πλεονάσῃ τὸ κακόν καὶ φανοῦν τὰ καταστρεπτικὰ του ἀποτελέσματα. Ἐμποδίσθη δὲ μόνον ἀπὸ τὰς ἀσχολίας μου, ποτὲ μὲν καταγινόμενος ἐπιμόνως εἰς ἱστορικές ἐρεῖνας, ποτὲ δὲ παρασωρόμενος εἰς τὴν τύς-

θην τῆς πολιτικῆς. Ἀναχωρήσας πρὸ τριῶν μηνῶν εἰς τὴν γαλῆνν τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, καί, χάρις εἰς τοὺς ἐκλογεῖς τῆς γῆς τῆς γεννησέως μου, διατελῶν ἀργὸς καὶ ἀφροντις, συντάξα τὸ πόνημα τοῦτο, ὑπάρχον, καθὼς εἶπα, εἰς τὸν νοῦν μου ὡς σχέδιον. Μ' ἐνθαρέουει δὲ νὰ τὸ δημοσιεύσω ἢ περὶ τούτου πρόσκλησις τῆς Ἀκαδημίας πρὸς ὅλα αὐτῆς τὰ μέλη· ἀλλὰ κηρύττω ὅτι δὲν καθυπέβαλα τὸ ἔργον μου τοῦτο εἰς τὸ τμήμα τῶν πολιτικῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν, τοῦ ὁποίου ἀποτελῶ μέρος. Καὶ ὑπῆκουσα μὲν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν δημοσιεύων αὐτὸ, δὲν θεωρῶ δὲ αὐτὴν περὶ τούτου ὑπεύθυνον καὶ, ἂν ἐκτελῶ τὴν διαταγὴν τῆς, ἐκφράζω μόνον τοὺς στοχασμούς μου, καὶ τοὺς ἐκφράζω μὲ τὴν ἐλευθέραν καὶ σφοδρὰν καὶ εἰλικρινῆ μου γλῶσσαν, ὅποια ἦτον πάντοτε καὶ ὅποια πάντοτε θά ᾔηται.

Ἐν Παρισίοις, κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, 1848.

A. TIERP.

ΠΕΡΙ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΡΙΑΣ.

Πόθεν προήλθεν ὅτι ηγέρθησαν ἀμφιβολαὶ περὶ τῆς ιδιοκτησίας κατὰ τὸν σημερινὸν αἰῶνα.

Πόθεν προήλθεν ὅτι ἡ ιδιοκτησία, αἶσθημα φυσικὸν καὶ ἀθόρμητον τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ παιδίου, τοῦ ζώου, σκοπὸς μοναδικὸς καὶ ἀμοιβή τῆς ἐργασίας ἀπαραίτητος, κατήχησε ν' ἀμφισβητῆται; Τί ἄρα γε μᾶς ἔφερεν εἰς τὴν ἀποπλάνησιν ταύτην, τῆς ὁποίας εἰς κανένα καιρὸν καὶ εἰς κανένα τόπον παράδειγμα δὲν ἐφάνη, οὔτε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ῥώμην, ὅπου αἱ πολυθρύλλητοι συζητήσεις τοῦ περὶ κληρονομίας νόμου ἀπέβλεπαν μόνον καὶ μόνον τὴν διανομὴν τῶν κατακτηθέντων ἐχθρῶν ἀγρῶν; Ποία ἡ αἰτία; Τὴν βλέπομεν εἰς ὀλίγους στίχους.

Περὶ τὰ τέλη τῆς τελευταίας βασιλείας, οἱ πολεμοῦντες τὴν κατὰ τὸ 1830 συσταθεῖσαν κυβέρνησιν ἐδιαιροῦντο εἰς διαφόρους τάξεις. Καὶ ἄλλοι μὲν, μὴ θέλοντες νὰ τὴν καταστρέψουν, ἀπ' ἐναντίας θέλοντες νὰ τὴν σώσουν, δὲν ἀπέκρουαν τὸ σχῆμα αὐτὸ τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ μόνον τὰς πράξεις τῆς ἔζητουν οὔτοι τὴν ἀληθινὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἐξασφαλίζουσαν

τάς υποθέσεις τοῦ ἔθνους ἀπὸ τὴν διπλῆν ἐπιφρόνην τῶν αὐτῶν καὶ τῶν τριόδων, οἰκονομικὴν διοίκησιν ἔμφρονα, διοργανώσιν ἰσχυράν τῆς δημοσίας δυνάμεως, πολιτικὴν εἰρηνικὴν μὲν, ἀλλ' ἐθνικὴν. Ἄλλοι δὲ πάλιν, εἴτε τοιαύτην ἔχοντες τὴν πεποίθησιν, εἴτε κινούμενοι ἀπὸ ἐξητμημένην φαντασίαν, εἴτε τέλος πάντων θέλοντες νὰ διακριθοῦν ἀπ' ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους ἦσαν σύμμαχοι, ἐκαταφέροντο κατὰ τοῦ σχήματος αὐτοῦ τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐπεθύμουν τὴν δημοκρατίαν χωρὶς νὰ τὸ εἰποῦν παρρησία. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων, οἱ μὲν, εἰλικρινέστεροι ὄντες, ἐσυγκρατήθησαν νὰ περιμεινούν ὥστε νὰ γείνη πρῶτον ἐντελής ἡ δοκιμὴ τῆς συνταγματικῆς κυβερνήσεως, καὶ εἰς τοῦτο ἐφέροντο καθαρῶς καὶ ἀδόλως οἱ δὲ, περισσότερον σπεύδοντες, καὶ θέλοντες νὰ διακριθοῦν καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δημοκρατικούς, ἔτειναν ὀρμητικώτερον πρὸς τὴν δημοκρατίαν, καὶ, σχηματίζοντες γλῶσσαν ἀρμόζουσαν εἰς τοὺς σκοποὺς των, ἔλεγαν ἀδικόπως ὅτι τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ ἐπαρμελιούντο, ἐπαρᾶνωρίζοντο, ἐθυσιάζοντο· καὶ ἄλλοι πάλιν, πασχίζοντες, δι' ἐναργεστέρων ἀκόμη σημείων, νὰ γείνουν καταφανεῖς, ἐκαταφρόνουν ἐπιδεικτικῶς πᾶσαν πολιτικὴν συζήτησιν, ἐζήτουν μεταβολὴν κοινωνικὴν, καὶ, μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων μάλιστα, ἦσαν μερικοὶ φέροντες τὸν σκοπὸν μακρότερα, καὶ θέλοντες τὴν κοινωνικὴν ταύτην μεταβολὴν πλήρη καὶ τελείαν.

Ἡ ἕξις λοιπὸν παρατεινομένη ἐξηγριάνετο, καὶ τέλος πάντων, ὅταν ἡ βασιλεία, πολὺ ἀργὰ σωφρονήσασα, ἠθέλησε νὰ μεταδιβάσῃ τὴν ἐξουσίαν εἰς ἄλλων ὑπουργῶν χεῖρας, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ταραχῆς, αἱ ἡνίαι τῆς ἐξουσίας ταύτης ἐξέφυγαν τὰς χεῖρας αὐτῆς τῆς ἰδίας. Τὴν ἐπῆραν ἄλλοι. Οἱ ἔχοντες αὐτὴν σήμερον, φωτισθέντες ἀπὸ τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς πείρας, δὲν σπεύδουν νὰ ἐκπληρώσουν ὑποσχέσεις ἄφρονας, τὰς ὁποίας μάλιστα πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἐδῶκαν. Ἄλλ' οἱ μὴ ἔχοντες τὴν ἐξουσίαν, τοὺς ὁποίους πείρα καμμία ἀκόμη δὲν ἐφώτισεν, ἐπιμένουν ζητοῦντες μεταβολὴν κοινωνικὴν. Μεταβολὴν κοινωνικὴν ! Καί, πρὸς ἐκτέλεσιν τοιαύτης μεταβολῆς, ἀρκεῖ μόνη ἡ θέλησις :

Καί τὴν δύναμιν ἂν εἶχαν, τὴν ὁποίαν ἤμποροῦν ἐνίοτε ν' ἀποκτήσουν διαταράττοντες λαὸν πάσχοντα, πρέπει νὰ εὔρουν καὶ τὴν ὕλην· πρέπει νὰ εὔρουν κοινωνίαν ν' ἀναμορφώσουν. Ἄν ἡ κοινωνία ἀνεμορφώθη πρὸ πολλοῦ, τί μένει τότε νὰ πράξουν! Ἄ! σὰς γαργαλίζει ἡ δόξα τῆς ἐκτελέσεως μεταβολῆς κοινωνικῆς. Πολὺ καλὰ! ἔπρεπε νὰ γεννηθῆτε ἐξήκοντα ἔτη πρότερον, καὶ ν' ἀρχίσετε τὸ στάδιόν σας κατὰ τὸ 1789. Τότε, χωρὶς ν' ἀπατήσετε, χωρὶς νὰ διαστρέψετε τὸν λαόν, εἴχετε τὰ μέσα καὶ τὸν ἐθνουσιασμόν του νὰ διεγείρετε, καί, ἀφοῦ τὸν διεγείρετε, νὰ τὸν διατηρήσετε! Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, οἱ πολῖται δὲν ἦσαν ὅλοι φορολογούμενοι· ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν μέρος μόνον ἀπέδιδε τῶν φόρων· ὁ κληρὸς δὲν ἐφορολογεῖτο παντάπασιν, ἐκτὸς ὅσας κῆχαριστεῖτο νὰ προσφέρῃ δῶρα ἐκούσια. Ἄμαρτάνοντες, δὲν ἐτιμωροῦντο ὅλοι μὲ τὰς αὐτὰς ποινάς· ἀλλὰ δι' ἄλλους μὲν ὑπῆρχεν ἡ ἀγχόνη, δι' ἄλλους δὲ μυρίαί τρόποι ὑπεκφυγῆς καὶ τῆς ἀτιμίας καὶ τοῦ θανάτου, ὅσον ἂν ἦσαν αἱ πράξεις των ἀξίαι καὶ τῶν δύνω. Εἰς ὅλους ἀνοικτῆ δὲν ἦτον, ὅσον ἂν εἶχαν εὐφυΐαν, ἡ θύρα τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων· ἀλλὰ δι' ἄλλους ὑπῆρχαν ἐμπόδια γένους, δι' ἄλλους ἐμπόδια θρησκείας. Ἰπὸ τὸ ὄνομα τιμαριωτικῶν δικαιωμάτων, ἦσαν ἄπειρα εἶδη δουλείας, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπύγαζαν ἀπὸ συνάλλαγμα ἐλευθέρως συγκαταθέσεως, ἀλλ' ἀπὸ σφετερισμὸν δυνάμεως κατὰ τῶν ἀδυνάτων. Ὁ ὑποτελὴς ἠναγκάζεται νὰ ψῆνῃ τὰ ψωμιά του εἰς τὸν φούρνον τοῦ ἀρχόντος, ν' ἀλέθῃ τὴν σιτόν του εἰς τὸν μύλον ἐκείνου, ν' ἀγοράζῃ ἐξαιρετικῶς τὰ προϊόντα του, νὰ δικάζεται ἀπὸ τὸ δικαστήριόν του, ν' ἀφήνῃ νὰ κατατρώγουν τοὺς καρπούς του αἱ περιστερά καὶ τὰ λοιπὰ πετεινὰ τοῦ κυναγίου του. Κάνεις δὲν ἔδύνατο νὰ μετέλθῃ τὰ διάφορα τῆς βιομηχανίας εἶδη, ἂν δὲν ἐγένετο πρότερον παρραδεκτὸς ὑπὸ ὄρους τινάς, κανονιζομένους ἀπὸ τοὺς νόμους τῶν συντεχνιῶν καὶ τῶν σωματείων. Τελωνεῖα ὑπῆρχαν ἀπὸ ἐπαρχίαν εἰς ἐπαρχίαν, διατυπώσεις ἀνυπόφοροι εἰς τὴν εἰσπραξὴν τῶν φόρων· καταθλιπτικὸν δὲ ἦτον τὸ πρῶτον τῶν φό-

ρων τούτων εἰς τὰ πλήθη. Ἐκτὸς τῶν μεγαλοπρεπῶν κτημάτων, τῶν περιελθόντων ἀμετακινήτως εἰς τὸν κλῆρον, οἱ χωρικοὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ πληρῶνουν εἰς αὐτὸν ὡς δέκατα τὸ καλῆτερον μέρος τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Καὶ ὅλα μὲν ταῦτα ἔπασχεν ἰδίως ὁ λαός· πρὸς δὲ τὸ ἔθνος ἐν γένει, ὑπῆρχεν ἡ λογοκρισία διὰ τοὺς συγγραφεῖς, ἡ Βαστίλλη διὰ τοὺς ἀπειθεῖς χαρακτηῖρας, τὰ συνέδρια διὰ τοὺς Λαβάρ καὶ τοὺς Καλὰς, καὶ πολλῶν αἰώνων διαστήματα μεταξὺ τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῶν τάξεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας μόνος ἐπεριμένετο ἡ διόρθωσις τοσοῦτων καταχρήσεων.

Ὅθεν καὶ, κατὰ τὴν ἀθάνατον νύκτα τῆς 4 αὐγούστου, ὅλαι τοῦ ἔθνους αἱ τάξεις, μεγαλοπρεπῶς εἰς τὴν συντακτικὴν συνέλευσιν ἀντιπροσωπευόμεναι, εἶχαν ὀλοκαυτώματα νὰ προσφέρουν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Naί, ὅλαι τότε εἶχαν τι νὰ προσφέρουν· αἱ προνομιούχοι τάξεις τὰς φορολογικὰς ἀτελείας, ὁ κλῆρος τὰ κτήματά του, οἱ εὐγενεῖς τὰ τιμαριωτικὰ δικαιώματα καὶ τοὺς τίτλους των, αἱ ἐπαρχίαι τοὺς ἰδιαιτέρους των θεσμούς. Ὅλοι ἐν ἐνὶ λόγῳ εἶχαν τι νὰ θυσιάσουν, καὶ τὸ ἔθυσίασαν ἐν μέσῳ ἀνηκούστου ἀγαλλιάσεως. Ἡ ἀγαλλίασις ἐκείνη δὲν ἦτον ἀγαλλίασις ὀλίγων, ἀλλ' ἀγαλλίασις ὅλων ἀγαλλίασις τοῦ λαοῦ, ἀπαλλαχθέντος ἀπὸ πολυειδεῖς καταθλίψεις· ἀγαλλίασις τῆς τρίτης τάξεως, ἀνυψωθείσης ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ ἐξευτελισμοῦ τῆς ἀγαλλίασις αὐτῶν τῶν εὐγενῶν, ζωηρῶς τότε συναισθανθέντων τὴν ἡδονὴν τῆς εὐεργεσίας. Ἦτον μέθη ἀμετρος, ἐνθουσιασμός φιλανθρωπίας, ὅστις μᾶς ἠνάγκαζε νὰ περιλάθωμεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς φλογερᾶς φιλοπατρίας μας ὀλόκληρον τὸν κόσμον.

Δὲν ἔλειψαν πολλοὶ πρὸ πολλοῦ νὰ διαταράττουν ὅσον ἡδύναντο τὰ πλήθη· ἀλλὰ κατώρθωσαν ἀρὰ γε νὰ διεγείρουν καὶ μετὰ ταῦτα τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ 1789; Βέβαια ὄχι. Καὶ διατί; διότι ὅσα ἀπαξ ἔγειναν, δὲν μένει πλέον νὰ γείνουν καί, εἰς ἄλλην νύκτα τῆς 4 αὐγούστου, δὲν ἔχει πλέον κανεὶς τι νὰ προσφέρῃ. Λέγετε ἵπάρχει πλέον φόβος ἢ

μύλος δημόσιος νὰ καταργηθῆ; Ὑπάρχουν περισσότεραι, τὰς ὁποίας νὰ μὴν ἔμπορῆ κάνεις νὰ φονεύσῃ ὅταν ἔρχονται εἰς τὸν ἀγρόν του; Ὑπάρχουν πλέον λογοκρίται, τοῦλάχιστον ἄλλοι παρά τὸ παρωργισμένον πλῆθος ἢ τὴν παριστάνουσαν αὐτὸ δικτατωρίαν; Ὑπάρχουν πλέον Βαστίλλαι; Ὑπάρχουν πλέον ἐμπόδια γένους καὶ θρησκείας; Ὑπάρχει πλέον κάνεις, ὅστις νὰ μὴν ἔμπορῆ νὰ φθάσῃ εἰς ὅλα τὰ ὑπουργήματα; Ὑπάρχει ἀνισότης ἄλλη παρά τὴν ἀνισότητα τῆς εὐφύιας, ἥτις δὲν ἔμπορεῖ ν' ἀποδοθῆ εἰς τὸν νόμον, ἢ τὴν ἀνισότητα τῆς περιουσίας, ἥτις πηγάζει ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας; Δοκιμάσατε καὶ σήμερον, ἂν ἔμπορῆτε, νύκτα ἄλλην τῆς 4 αὐγούστου, ἐγείρατε βωμὸν τῆς πατρίδος, καὶ λέγετε, τί ἔχετε νὰ προσφέρετε; Καταχρήσεις; ὦ! βέβαια, αἱ καταχρήσεις δὲν λείπουν, οὔτε θὰ λείψουν ποτέ. Ἀλλὰ καταχρήσεις τινές, νὰ θυσιάσῃ ἐν ὑπαίθρῳ καὶ εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, εἶναι πρᾶγμα μικρόν· πρέπει ἄλλας θυσίας νὰ προσφέρωμεν. Ἐρευνήσατε λοιπὸν, ἐρευνήσατε εἰς τὴν κοινωνίαν ταύτην, τὴν τσοῦκίς μετὰ τὸ 1789 ἀνατραπεῖσαν καὶ ἀνακαινισθεῖσαν, καὶ σὰς προκαλῶ νὰ εὑρετε ἄλλο τι πρᾶγμα νὰ θυσιάσετε παρά τὴν ἰδιοκτησίαν. Αὐτὴν τὴν ἰδιοκτησίαν λοιπὸν ἐστοχάσθησαν οἱ φίλοι νὰ προσφέρουν ὡς ὀλοκαύτωμα, καὶ ἰδοὺ ἡ ἀξιοβρότητος ἀρχὴ τῆς προκειμένης ἐρίδος.

Εἶναι βέβαιον ὅμως ὅτι οἱ θιασῶται ὅλοι τῆς κοινωνικῆς μεταβολῆς δὲν θέλουν νὰ θυσιάσουν εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν τὴν ἰδιοκτησίαν· ἀλλ' οἱ μὲν ζητοῦν νὰ τὴν καταργήσουν ὀλιγῶς, οἱ δὲ ἐν μέρει· ἄλλοι εὐχαριστοῦνται ν' ἀνταμείψουν κατ' ἄλλον τρόπον τὴν ἐργασίαν, ἄλλοι θέλουν ν' ἀρχίσουν ἀπὸ τοὺς φόρους. Πλὴν ὅλοι, ποῖος πολὺ καὶ ποῖος ὀλίγον, ἐπιπίπτουν κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας, ὡς ἔχοντες εἰδὸς τι στοιχείματος νὰ κερδήσουν περὶ ἐκτελέσεως κοινωνικῆς μεταβολῆς. Ἄς πολεμησώμεν λοιπὸν ὅλα ταῦτα τὰ μισητὰ, τὰ παιδαριώδη, τὰ γελοῖα, ἀλλὰ καταστρεπτικὰ συστήματα, γεννηθέντα, ὡς σμῆνος ζωφίων ἀκαθάρτων, ἀπὸ τὴν ἀποσύνθεσιν

ἄλλων τῶν κυβερνήσεων, μολύνοντα καὶ καταπνίγοντα τὴν ἀτμοσφαιρᾶν. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἣτις θὰ σύρῃ ἐφ' ἡμῶν, καὶ ἂν σωθῇ ἀκόμη ἡ κοινωνία, τὴν περιφρόνησιν ἢ τὸν οἶκτον τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς. Εἴθε νὰ μείνῃ ὀλίγη κἂν ὑπόληψις πρὸς τοὺς ὅσοι ἀντιταχθοῦν εἰς τὰς τοιαύτας πλάνας, τὸ αἰώνιον τοῦτο αἶσχος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΕΚΤΕΑΣ ΜΕΘΟΔΟΥ.

Ὅτι ἡ παρατήρησις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἶναι ἡ καλὴ μέθοδος πρὸς ἀπόδειξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν κοινωρίαν.

Πρὶν ἐπιχειρήσωμεν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ ἰδιοκτησία εἶναι δικαίωμα, δικαίωμα ἱερὸν, καθὼς ἡ ἐλευθερία τοῦ κινεῖσθαι, τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ γράφειν, πρέπον εἶναι νὰ συμφωνήσωμεν περὶ τῆς ἀποδεικτικῆς μεθόδου, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θ' ἀκολουθήσωμεν.

Ὅταν λέγωμεν ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κινῆται, νὰ ἐργάζεται, νὰ διανοῆται, νὰ ἐκφράξῃ ἐλευθέρως τοὺς στοχασμούς του, ποῦ στηριζόμεθα λέγοντες ὅλα ταῦτα; Πόθεν ἐξάγομεν τὰς ἀποδείξεις τούτων ὅλων τῶν δικαιωμάτων; Ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀνθρώπου, λέγουσιν τινὲς τῶν φιλοσόφων αἱ ἀνάγκαι του ἀποτελοῦν τὰ δικαιώματά του. Ἀνάγκην ἔχει ὁ ἀνθρώπος νὰ κινῆται ἐλευθέρως, νὰ ἐργάζεται καὶ διὰ τῆς ἐργασίας του νὰ ζῇ, νὰ διανοῆται καὶ, διανοούμενος, νὰ ἐκφράξῃ τοὺς στοχασμούς του. Ἄρα ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα νὰ πράττῃ ὅλα ταῦτα. Οἱ συμπεραίνοντες οὕτως ἐπλησίασαν μὲν, δὲν ἐφθασαν δὲ τὴν ἀλήθειαν· διότι ἀπὸ τῶν συμπερασμῶν τοῦτον τί ἐξάγεται; Ὅτι τότε πᾶσα ἀνάγκη εἶναι καὶ δικαίω-